

Piezīmes un atsaucis vietas līmeņa aizsardzības mērķa (CO) noteikšanai: datu izvēle un eksperta pieņēmumi

Kods:	1037
Suga:	Ophiogomphus cecilia
Kods:	LV0600200
Natura 2000 vieta:	Veclaicene
Eksperts (i):	Maksims Balalaikins
Darbs pabeigts:	13.07.2023.
Vispārējas piezīmes:	<p>Zaļās upjuspāres populācijas aprēķina vispārējie principi.</p> <p>Zaļās upjuspāres kāpuru attīstība ir saistīta ar ES nozīmes tekošo saldūdeņu biotopu "Upju straujteses un dabiski upju posmi", kods 3260. Savukārt pieaugušie īpatņi aktīvi lido, ievērojami attālinoties no vietas, kur attīstījās kāpurs. Sugas populācijas uzskaitē Latvijā notiek balstoties uz pieaugušo īpatņu uzskaiti biotopam "Upju straujteses un dabiski upju posmi" pieguļošajās teritorijās. Īpatņu uzskaitē pamatā notiek 2 kilometru garos posmos, attiecinot novēroto pieaugušo īpatņu skaitu uz attiecīgā posma garumu. Aprēķinot populācijas lielumu konkrētajā ĪADT iegūtie novērojumu dati tiek ekstrapolēti uz visu sugai piemēroto upju posmu garumu konkrētajā ĪADT, balstoties uz eksperta viedokli.</p> <p>Sugas kāpuru attīstībai notiek biotopā "Upju straujteses un dabiski upju posmi", tomēr, visas šī biotopa platības nav uzskatāmas par piemērotām sugas kāpuru attīstībai. Kāpuri apdzīvo upes vai to posmus kas ir vidēji strauji tekoši ar smilšainu vai grantainu grunti, ar nelielu dūņu slāni un ar retu veģetāciju vai bez tās (Kalniņš 2006). Upju gultne nav vienvēidīga un nav iespējams noteikt precīzas sugai piemērotas biotopa 3260 platības. Tā vietā tiek izmantots šī biotopa posmu garums. Ņemot vērā šos apsvērumus, ka arī to ka pieaugušie īpatņi uzturas arī ārpus biotopa 3260, šī biotopa platība netiek aprēķināta un netiek norādīta tiešā saistība ar Annex I biotopiem.</p> <p>Zaļās upjuspāres populācijas aprēķins tiek veikts sugai piemērotās ūdenstecēs, kuru tuvumā ir reģistrēta vismaz viena sugas atradne. Posma garums, kurā tiek prognozēta sugas sastopamība atbilst ES nozīmes tekošo saldūdeņu biotopa "Upju straujteses un dabiski upju posmi", kods 3260 poligona garumam upē, kurā ir zināma sugas sastopamība, Natura 2000 teritorijas robežās. Šāds poligons tiek iezīmēts GIS vidē, balstoties uz kamerālu ūdenstilpju analīzi. Turpmāk šāds posms tiks apzīmēts ar terminu sugas sastopamības posms un izteikts metros vai kilometros.</p>

	<p>Pieaugušie īpatņi tiek uzskaitīti biotopam 3260 pieguļošajā teritorijā. Veicot populācijas aprēķinus var pieņemt, ka uzskaitot mērķsugas īpatņus upēs virs 5 metriem platumā, efektīvai īpatņu uzskaitēi, būtu jāapseko abi upes krasti. Ņemot vērā, ka monitoringa ietvaros šāda pieeja netiek praktizēta, tāpēc visas upes tiek iedalītas divās kategorijās – tās kuru platums ir līdz pieciem metriem (mazas upes) un upes ar platumu virs 5 metriem (vidējās u lielās upes).</p> <p>Veicot populācijas aprēķinu vidējās un lielajās upēs sugas sastopamības posma garums tiek reizināts ar 2, rezultātā proporcionāli palielinoties populācijas lielumam.</p> <p>Populācijas izmēra noteikšana tika balstīta uz imago uzskaitēm, kas tika veiktas Natura 2000 monitoringa ietvaros, bezmugurkaulnieku fona monitoringa ietvaros vai dabas aizsardzības plānu izstrādes laikā.</p> <p>Sugas īpatņu skaitu katrā sugas sastopamības posmā aprēķina balstoties uz posma garumu metros vai kilometros, attiecinot uz to aprēķināto vidējo novēroto indivīdu skaitu tādā paša maršruta garuma vienībā, veiktās uzskaites laikā.</p> <p>Tālāk, balstoties uz aprēķina datiem visos sugas sastopamības posmos tiek aprēķināts kopējais populācijas lielums konkrētajā ĪADT.</p> <p>Pamatā, Latvijā <i>Ophiogomphus cecilia</i> uzskaites tiek veiktas 1 km garos maršrutos. Tas saistīts ar to, ka upjuspāres uzturas (medī, atpūšas, sargā teritoriju) relatīvi lielā laukuma platībā (Balalaikins 2020). Veicot <i>O.cecilia</i> uzskaiti jāņem vērā, ka šīs sugas imago aktīvi lido, ievērojami attālinoties no vietas, kur attīstījās kāpurs, kā arī sugas īpatņi mēdz sēdēt uz augiem piekrastē vai uz augsnes.</p> <p>Upjuspāru uzskaiti veic nesteidzīgi pārvietojoties maršrutā pa upes krastu, tieši gar ūdens līniju. Pārvietojoties pievērš uzmanību dažādiem substrātiem 3 līdz 30 metru attālumā no novērotāja. Pamanot upjuspāri, jācenšas identificēt suga uzmanīgi pietuvojoties vai izmantojot binokli.</p> <p><i>Ophiogomphus cecilia</i> attīstības cikls ilgst vismaz 2 gadus, tāpēc aprēķinot populācijas lielumu, konstatēto imago skaits tiek reizināts ar divi.</p> <p>Veicot populācijas aprēķinu teritorijā, tiek pieņemts, ka vismaz puse no īpatņiem netiek uzskaitīta to dispersijas dēļ, vai arī atšķirīgu imago izlidošanas laika dēļ, populācijas uzskaites dati tiek reizināti ar divi.</p> <p>Šajā darbā sugu sastopamības poligoni tika iezīmēti GIS vidē, balstoties uz kamerālu ūdenstilpju analīzi (1. pielikums).</p>
--	--

	<p>Kamerālās atlases laikā netika ņemti vairāki sugas sastopamībai piemēroto dzīvotņu faktori, tajā skaitā noēnojums, strumes ātrums un ūdenstilpes grunts veids. Šāds apsvēruma ir balstīts uz atšķirīgu dzīvotņu kvalitāti, kas apsekošanas monitoringa ietvaros, kā arī īpatņu konstatējumiem ārpus sugai raksturīgajām dzīvotnēm.</p>
--	---

Piezīmes un pieņēmumi tabulu aizpildīšanā/izmantošanā

Lauks	Paskaidrojums
CV_USE	<p>SDF populāciju lielums uzrādīts: minimālais populācijas lielums 100 īpatņi, maksimālais 500 īpatņi. SDF norādītais populācijas lielums netika izmantots CV_USE noteikšanai, jo veicot populācijas lieluma pārrēķinus iegūtā vērtība ir uzskatāma par precīzāku.</p> <p>ĪADT "Veclaicene" teritorijā zaļā upjuspāre ir konstatēta deviņās atradnēs, kas koncentrējas piecās vietās (1. pielikums). Teritorijas A daļā sugas sastopamība saistāma ar Vaidavas upi, Z daļā ar Pērļupīti, savukārt atradne R daļā netika saistīta ar sugai nozīmīgu dzīvotni. 2015. gadā teritorijā tika veikti sugas monitoringa pasākumi kopumā apsekojot 2 maršrutus. Rezultātā vidējais konstatēto īpatņu skaits 1 km maršrutā ir 1.25 īpatnis, kas tiek izmantots turpmākajos aprēķinos (monitoringa pārskats sk. 2. pielikums).</p> <p>Nemot vērā mērksugas augstas dispersijas spējas, kā arī kamerālo uzskaites metožu nepietiekamo precizitāti, sugas populācija tika aprēķināta balstoties uz 3260 poligona garumiem ĪADT robežās, upēs kurās ir zināmas sugas atradnes. Izmantojot GIS rīkus, tika atlasīti dzīvotnes poligoni, kur prognozējama sugas sastopamība.</p> <p>Populācijas izmērs tiek rēķināts pēc sekojošas formulas:</p> $M = \frac{L_{pol} \times I}{L_{mar}} * 2 * 2 * 2, \text{ kur}$ <p>M – Populācijas lielums Natura 2000 teritorijā</p> <p>I – Vidējais novēroto īpatņu skaits 1 km garā uzskaites poligonā, Natura 2000 teritorijā</p> <p>L_{pol} – Sugas sastopamības poligonu kopējais garums Natura 2000 teritorijā</p> <p>L_{mar} – uzskaites maršruta garums</p> <p>Lai aprēķini būtu tuvāki reāliem populācijas izmēru datiem, aprēķinos iekļaujot potenciālo īpatņu skaitu preimaginātajās stadijās, novēroto imago skaits tiek reizināts ar 2, gadījumā ja upe ir platāka par 5 metriem rezultāts tiek reizināts ar 2. Pieņemot, ka visi īpatņi nevar tikt uzskaitīti, rezultāts tiek reizināts ar 2.</p>

Lauks	Paskaidrojums																																																
	<p>Gadījumā ja ĪADT teritorijā tiek identificēti gan šaurāki par 5 metriem gan platāki upju posmi, populācijas aprēķins abās platuma kategorijās tiek veikts atsevišķi un CV_USE ir indivīdu summa abās upju posmu platuma kategorijās.</p> <p>Kopējais sugas sastopamības poligonu garums ĪADT “Veclaicene” ir 19,99 km, turklāt 18,09 km ir posmi šaurāki par 5 metriem un 1,9 km platāki par 5 metriem. Rezultātā populācijas izmērs ĪADT “Veclaicene” ir 106 īpatņi, kas tika pieņemts kā CV_USE.</p>																																																
Unit_CV	Īpatnis.																																																
Habitat	Latvijā suga apdzīvo dažāda lieluma upes, tai skaitā mazas, 2 – 5 m platas, bet nav sastopama strautos. Apdzīvotās upes vai to posmi ir vidēji strauji tekoši ar smilšainu vai grantainu grunti, ar nelielu dūņu slāni un ar retu veģetāciju vai bez tās (Kalniņš 2006). Tomēr atsevišķos gadījumos suga konstatēta ūdenstecēs ar relatīvi bagātu veģetāciju un dūņu slāni (Kalniņš 2017).																																																
Annex I	Nav tiešās saistības ar Annex I biotopiem.																																																
Annex I_area_USE	Nav tiešās saistības ar Annex I biotopiem.																																																
Other_area_USE	Sugas sastopamības poligonu kopējais garums ĪADT “Veclaicene” ir aprēķināts izmantojot GIS rīkus un ir 19,99 km, turklāt 18,09 km ir posmi šaurāki par 5 metriem un 1,9 km platāki par 5 metriem. Atradņu izvietojums ĪADT teritorijā (skat. 1. pielikums).																																																
OK_DEN	<p>Sugas blīvumi Latvijas Natura 2000 vietās (īp/ha) ir sekojoši (zaļš – eksperta Maksima Balalaikina noteiktais optimālais sasniedzamais blīvums. Sarkanā krāsā iezīmēts blīvums šajā teritorijā):</p> <table><tr><th>Code2</th><th>Siname</th><th>CV_DEN</th><th>Blīv.</th></tr><tr><td>LV0302100</td><td>Abavas senleja</td><td>0.80</td><td></td></tr><tr><td>LV0528100</td><td>Sepka</td><td>1.98</td><td></td></tr><tr><td>LV0531300</td><td>Paces plavas</td><td>3.60</td><td></td></tr><tr><td>LV0524800</td><td>Vesetas palienes purvs</td><td>3.98</td><td></td></tr><tr><td>LV0600500</td><td>Vestiena</td><td>4.00</td><td></td></tr><tr><td>LV0524100</td><td>Mezole</td><td>4.03</td><td></td></tr><tr><td>LV0304800</td><td>Vecumu meži</td><td>4.03</td><td></td></tr><tr><td>LV0600200</td><td>Veclaicene</td><td>5.30</td><td></td></tr><tr><td>LV0100400</td><td>Krustkalnu dabas rezervats</td><td>5.51</td><td></td></tr><tr><td>LV0304200</td><td>Kuja</td><td>5.73</td><td></td></tr><tr><td>LV0527800</td><td>Melturu sils</td><td>6.37</td><td></td></tr></table>	Code2	Siname	CV_DEN	Blīv.	LV0302100	Abavas senleja	0.80		LV0528100	Sepka	1.98		LV0531300	Paces plavas	3.60		LV0524800	Vesetas palienes purvs	3.98		LV0600500	Vestiena	4.00		LV0524100	Mezole	4.03		LV0304800	Vecumu meži	4.03		LV0600200	Veclaicene	5.30		LV0100400	Krustkalnu dabas rezervats	5.51		LV0304200	Kuja	5.73		LV0527800	Melturu sils	6.37	
Code2	Siname	CV_DEN	Blīv.																																														
LV0302100	Abavas senleja	0.80																																															
LV0528100	Sepka	1.98																																															
LV0531300	Paces plavas	3.60																																															
LV0524800	Vesetas palienes purvs	3.98																																															
LV0600500	Vestiena	4.00																																															
LV0524100	Mezole	4.03																																															
LV0304800	Vecumu meži	4.03																																															
LV0600200	Veclaicene	5.30																																															
LV0100400	Krustkalnu dabas rezervats	5.51																																															
LV0304200	Kuja	5.73																																															
LV0527800	Melturu sils	6.37																																															

Lauks	Paskaidrojums				
	LV0536600	Lubana mitrajs	6.49		
	LV0525900	Jaunanna	7.98		
	LV0507200	Ventas un Skervela ieleja	7.99		
	LV0600400	Augšdaugava	8.00		
	LV0304500	Ogres ieleja	8.00		
	LV0600700	Ziemeļgauja	8.01		
	LV0507100	Ventas ieleja	8.01		
	LV0528000	Rauza	8.05		
	LV0000120	Vidusburtnieks	11.96		
	LV0302200	Salacas ieleja	12.00		
	LV0532000	Sitas un Pededzes paliene	16.05		
	LV0528800	Mugurves plavas	16.06		
	LV0200100	Gaujas nacionlais parks	19.19		
	LV0305100	Aiviekstes paliene	19.51		
	LV0527400	Garkalnes meži	23.97		
OPT_DEN	<p>Balstoties uz bezmugurkaulnieku eksperta M.Balalaikina viedokli, zaļās upjuspāres OPT_DEN vērtība ĪADT Latvijas teritorijā ir 8.00. Norādītais optimālais blīvums ir reģistrēts ĪADT Augšdaugava. Saskaņā ar vēsturiskiem datiem Latgalē, Daugavas baseinā Daugavpils apkārtnē suga pirmoreiz droši konstatēta 1958. gadā (Spuris 1963) un ir vairāki labi dokumentēti atradumi arī mūsdienu periodā, kas liecina par populācijas ilgtspējību, turklāt suga ir atzīmēta kā viena no ĪADT Augšdaugava kvalificējošām vērtībām, tajā pašā laikā rādītāji nav pārāk augsti.</p> <p>ĪADT "Veclaicene" ir zems sugas populācijas blīvums.</p>				
OK_NEW	Nē				
AREA_NEW	Nē				
OK_INT	Nē				
IND_INT	Nē				
Papildus nosacījumi	Nav				
Cits lauks					

Izmantotā literatūra.

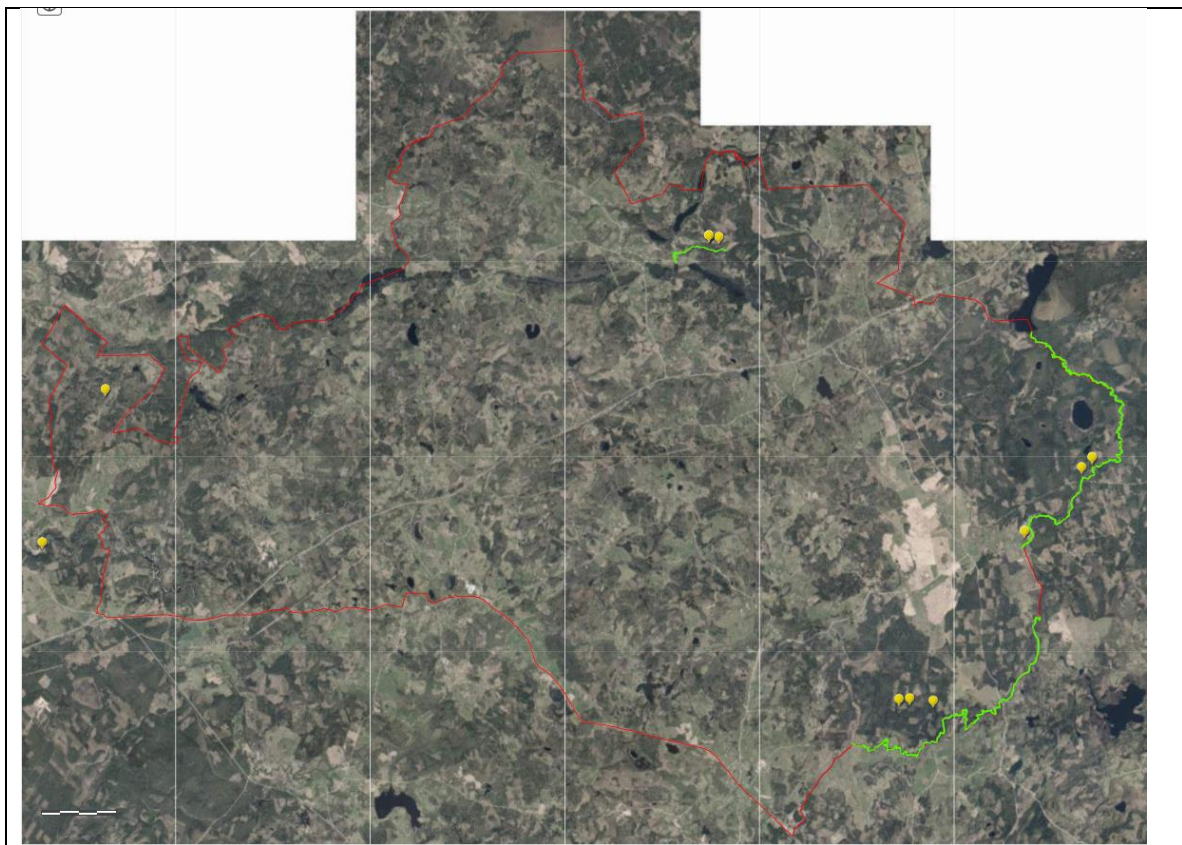
Balalaikins M. red. 2020. Bez mugurkaulnieku monitoringa metodika natura 2000 teritorijās.
<https://www.daba.gov.lv/lv/natura-2000-vietu-monitoringa-metodikas>

[Kalniņš 2006. The distribution and occurrence frequency of Gomphidae\(Odonata: Gomphidae\) in river Gauja. Acta Universitatis Latviensis 710, Biology: 17-28.](#)

Kalniņš M. 2017. Spāres (Odonata) Latvijā. Pētījumu vēsture, bibliogrāfija un izplatība no 18. gs. līdz 2016. gadam. – Sigulda, “Zaļā upe”, 352 lpp.

Spuris Z. 1963. Jaunas ziņas par spāru izplati Latvijā. [New data on distribution of dragonflies in Latvia.] – Latvijas Entomologs 7: 21-40.

1. pielikums. Zaļās upjuspāres sastopamības poligoni ĪADT “Veclaicene”.

Ar sarkano līniju apzīmēta ĪADT “Veclaicene” robeža, ar dzelteniem punktiem zaļās upjuspāres *Ophiogomphus cecilia* atradnes, Ar zaļu krāsu iezīmēti mērķsugas sastopamības poligoni.

2. pielikums. Zaļās upjuspāres monitoringa pārskats ĪADT "Veclaicene".

Zaļā upjuspāre *Ophiogomphus cecilia* aizsargājamo ainavu apvidū "Veclaicene"

Zaļās upjuspāres monitorings aizsargājamo ainavu apvidus teritorijā veikts 23.07.2015 (pirmā uzskaitē) un 22.08.2015 (otrā uzskaitē) (eksperte Laura Vīndedze). Sugas attīstībai piemēroti biotopi teritorijā ir Vaidavas upe un Pērļupīte (3260 Upju straujteces un dabiski upju posmi). Uzskaišu veikšanai katrā upē iekārtoti 2 uzskaišu maršruti.

Uzskaites laikā suga konstatēta trijos uzskaišu maršrutos:

PERL_UP_B - 1 eksemplārs, pirmā uzskaitē;

2 eksemplāri, otrā uzskaitē;

VAID_UP_A - 1 eksemplārs, otrā uzskaitē;

VAID_UP_B - 1 eksemplārs, pirmā uzskaitē.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, var secināt, ka teritorijā pastāv zaļās upjuspāres populācija, taču nevar precīzi novērtēt populācijas lielumu. Izmantojot Article 17 ziņojumā izmantotās populācijas lieluma novērtēšanas skaita klases (1. tabula), faktu, ka suga teritorijā ir konstatēta un piesardzības principu nepārvērtēt populācijas lielumu, populācijas lielums aizsargājamo ainavu apvidus "Veclaicene" teritorijā pašlaik novērtēts kā 50-100 eksemplāri (2. klase)³.

Dzīvotnes kvalitāte vērtējama kā vidēja, taču ir atšķirīga starp upēm un pat starp maršrutiem. Pērļupītes sākumposmā (maršruts A) dzīvotnes kvalitāte ir salīdzinoši zemāka nekā uzskaišu maršrutā B, jo upe tek pa krūmainu līdzenumu, ir aktīva bebru darbība, kuras rezultātā veidojas applūdusi teritorija. Savukārt, upei ietekot mežā, ir vairāk straujteču, smilšainu, grantainu un akmeņainu posmu, kas ir sugas attīstībai piemērotāki. Vaidavas upē (maršruts A) dzīvotnes kvalitāte ir zema, jo ir daudz lēni tekošu, dūņainu vai aizaugušu posmu, kā arī liela daļa upes ir noēnota, lielākoties dūņaini krasti ar blīvām niedru audzēm.

² Lai gan teritorijā ir konstatēti mazāk nekā 100 eksemplāri, tomēr piemērots populācijas lieluma novērtējums 1000-5000 eksemplāri (5. klase), jo sugas dzīvotnes platība lielākajā daļā ūdenstilpju pārsniedz 1 ha, nav konstatēti biotopu negatīvi ietekmējošie faktori, kā arī uzskaitē tika veikta sugas lidošanas laika beigu posmā.

³ Lai gan teritorijā ir konstatēti mazāk nekā 50 eksemplāri, tomēr populācijas lieluma novērtējums 0-50 eksemplāri (1. klase) NAV piemērots, jo ietver 0 eksemplāru, sugas dzīvotnes platība pārsniedz 1 ha un nav konstatēti biotopu negatīvi ietekmējošie faktori.

Savukārt maršrutā B dzīvotnes kvalitāte ir labāka, upei lielāks straumes ātrums, noēnojums neliels, atsevišķās vietās arī nelieli grants laukumiņi.